

Снежана Кутрички

Контроролори свесѝи

У богатој историји досадашњих бројних цивилизацијских игара потискивања, преобликовања и фаворизовања памћења, наше доба предњачи у стварању нових начина и усавршавању већ постојећих механизма за успостављање контроле свести. Тоталитаризам владајућих сила потпомаже се намећући подјармљеним народима и владама различите дириговане видове заборављања и сећања чија је сврха стварање истине посебне врсте, а њихов циљ наметнуто једноумље и идолатријска психоза. Преименовањем освете и одмазде у правду, владајуће светске структуре лицемерно оправдавају сопствене и туђе ратове и агресије, намећући, импутирајући потчињеним владама гризодушје, самопрекор и праштање – тамо где је то њима у интересу. Служећи се двоструким аршинима, овај је поход моћника насрнуо на сваки облик индивидуалности држава, друштава и народа, потирањем свести о посебности и вредности кроз приватно (потирање породичних вредности) и јавно (националне посебности). Заборављање и заборав су та-

ко постали окосница и услов за „напредак” појединаца и народа у целини. Насупрот „наложеном заборављању“ (све оно што је традиционално и у ширем цивилизацијском и у националном културном кодексу) је опет наменски позиционирано „забрањено заборављање“ (рецимо људска права и преступи против „индивидуализованих“ људских права), чиме се заштита права на различност дислоцира изван националних и државних културолошких вредности и критеријума и сврстава у корпус задатака и надлежности искључиво светске владе и полиције.

МАКЛУАНОВА ГАЛАКСИЈА

На путу смо да постанемо друштво апстрактних заноса и несећања, следбенички се додворавајући горе наведеној идеолошкој матрици. Не увиђајући да се модерни сценарио мржње према аутентичном и „нашем“ (и приватном и јавном) виђењу прошлости, сопственог идентитета и постојања више не спроводи само кроз кривотворење писаних докумената већ кроз поступну

али трајну елиминацију писмености. Комесари новог доба потурају нам тезу да писани језик све више застарева и постаје недовољан, а писмо се третира као застарели линеарно-узастопни образац мишљења који тобоже доноси, кроз штампу као медиј, расцеп између ума и срца. Након што је штампарска преса омогућила петсто година евидентног технолошког напретка који је директан резултат писмене цивилизације, Маклуанови следбеници еру Гутенбергове галаксије приказују још само као реликт бившег времена и избледело сећање на додуше бурно и богато али несавршено доба. Спаљивањем књига 1933. године, тоталитаризам немачког Рајха неопозиво и широм отворио је пут маклуановском лудистичком покрету и легализовао прогон и линч писане културе.

Кјеркегор је тврдио да се живот живи унапред, али само унатраг разуме. Насупрот тој тези постмодерно друштво глобалног светског села с поносом истиче да је изнад свега друштво усмене форме и несећања. Изнедрило га је технолошко, медијско и идеолошко „велико братство”. Велики брат је загосподаривши намах савременим формама успео да се лако наметне широким слојевима друштва, најпре преко радија и телевизије, а затим, интернета и сада фејсбука. Сугерише нам се непрестано како је таква култура искључиво у служби напретка и како електронско доба сада поново доноси у основи супериорнију усмену и племенску културу чула, тактилног – визуелно-слушног типа.

Најочигледније промене претрпеле су све уметничке форме. Идеолошки

образак Великог брата широм је отворио врата квазиуметности, чији је једини истински циљ забава, омогућујући њену експанзију услед олаког (без много припремних радњи и обучавања) приступа и непосредније могућности изражавања кроз електронске медије. Баш као што су разлици из којих Мефисто опсењује Фауста разним сензацијама и разонодама да би га дезоријентисао и привео забраву, тако је из ликовне уметности протерано сликарство, из музичке уметности нотни систем а из позоришта драмски текст. Тако данас постмодерно друштво онемогућава пренос, са генерације на генерацију, утемељених вредности, саботирајући средства за омогућавање трансфера садржаја.

ПОЗОРИШНИ МАКЛУАНОВИ СВЕШТЕНИЦИ

Данашња искључивост позоришних идеолога новог доба иде дотле да се заклинју како ће се обрачунати са тортуром и тиранијом позоришног текста. Док се то у потпуности не оствари, лудистички покрет у позоришту протерује из синтаксе све осим активистичких парола и оног дела језика који је у основи динамичке природе, дакле такође идеолошки делотворан. Залагањем за платонистичко виђење позоришне уметности, инститирањем на готово искључиво ритуално-обредном карактеру и форми из а-историјских раних (примитивних, усмених култура) друштава, идеолози и креатори најновије позоришне стварности фаворизују првенствено чулни доживљај, сматрајући да гледалац мора бити потресен до тачке у којој постаје учесник. То је једина пожељна

реакција. (На страну то колико нам је, у овој локалној балканској ветрометини, потресања и преко главе за разлику од блазиране европске групе народа која ратове води увек на туђим територијама, а за свој рачун, па ондашњој публици можда и треба протресање. Али, још Гете је тврдио: „Услед помањкања мира и спокојства, наша се цивилизација све више креће у правцу новог варварства. Никада и нигде делатници, а то значи несмирени и неспокојни, нису уживали већи углед.“

Већ је у двадесетом веку било јасно да је доминатни редитељски приступ тај који арбитарно приступа драмском тексту, ауторитарно га коригује и тиме све више потискује и дезавуише. Следећи корак уништавања традиционалног српског театра, уводећи нас вртоглавом брзином у растакање текста, одиграва се у тзв. „постдрамском поступку“ у ком се антропоцентризам сматра вулгарним наносом прошлих примитивних структура, а конструкција лика банализованим сагледавањем сложених космичких енергија.

Двадесет и први век не трпи више ни редитељско бављење текстом, представљајући нам се сам као једина истинска наша стварност у којој ћемо ми сами себе, с једне стране, посматрати као писце и читаоце, а са друге, као извођаче и слушаоце – уводећи нас у еру „постредитељског позоришта“ у комунистички сан о колективној режији у којој ће сви режирати и композитори, кореографи, визуелни уметници....

Заклањајући се иза „постредитељског театра“ Маклуанови комесари маме нас још много чиме ако се укључимо у тај колективни сан. Обећава-

јући нам чудеса уз помоћ електронске технологије, уводе нас у, како сами кажу, богатије, нелинеарне облике комуникације, оживљујући оне форме које су постојале пре но што је људску сорту погодио умртвљујући утицај штампе. Такво позориште, требало би да буде, колективни инструмент који ће кроз радионице, хепенинге, амбијенталне перформансе (при том пониживши само себе и културу из које је настајало, омасовљено и ослобођено) постепено на себе преузети ваљда психотерапеутску улогу некадашњег колективног племенског трансa. Иако нам се све то представља као својеврсни уметнички експеримент – нити су њихова лутања одисеје духа, нити су они наивно побркали моћног Одисеја са Великим братом, нити ти идеолози постмодерне имају пориве чедно проистекле из духовних концепата.

Они су слика и прилика „Одисејевих извиђача“ који, као симбол и антиципација модерног друштва опседнутог забавом и дрогом, крећу на пут у потпуну нирвану и кушаваши цвет лотоса потпуно заборављају свој задатак и циљ – да се врате у завичај (читај самом себи). Из предаје уживању и благодетима раја не могу побећи осим тако што их Одисеј, једини истински носилац свести, вере и циљног авантуризма везује за њихова седишта са веслима како се не би вратили примамљивом, заносном стању заорава.

Није идеолошка фанатазмагорија Великог брата она авантура духа у чим је недрима стасавао Одисеј како то хоће да нам се прикаже из сладуњавих уста Маклуанових свештеника. Ту се – у подстицању заорава – налази срж маклуановске великодушности, јер каква је вајда од чувеног маклуанства

ако оно храбри људе опијајући их. Велики поклон који он нуди састоји се у ослобађању од саме свести, састоји се од девизе да је „једино истинско достојанство човека његова способност да сам себе презире“, а такво је поимање света страно сваком још живом, мислећем и креативном бићу.

Тако и наши целомудрени идеолози новог доба, са нашивеним докторским и директорским еполетама на

својим комесарским мундирима, седе удобно заваљени у кабинетским столицама и уз сталне приходе и издашне хонораре за оне које тек долазе лицемерно заговарају икључиво ритуализовану (усмену) стварност. Само што та ритуализована стварност, овог пута, за разлику од свих претходних (па и “примитивних”) друштава, нимало случајно бива испражњена од сваког духовног садржаја.

